

10-22/LEY-00017. 2023rako Nafarroako Aurrekontu Orokorrei buruzko Foru Lege proiektua.

OSOKO ZUZENKETA

Legebiltzarreko Erregelamenduko 130. artikuluan ezarritakoa betez, agintzen dut Nafarroako Parlamentuko Aldizkari Ofizialean argitara dadin 2023rako Nafarroako Aurrekontu Orokorrei buruzko Foru Lege proiektuari aurkezturiko osoko zuzenketa. Proiektu hori 2022ko azaroaren 7ko 125. Nafarroako Parlamentuko Aldizkari Ofizialean argitaratu zen.

Iruñean, 2022ko azaroaren 14an

Lehendakaria: Unai Hualde Iglesias

OSOKO ZUZENKETA

NAVARRA SUMA

TALDE PARLAMENTARIOAK AURKEZTUA

2023ko ekitaldirako Nafarroako Aurrekontu Orokorren Foru Lege proiektuari aurkezturiko osoko zuzenketa, zeinaren bidez proposatzen baita Nafarroako Gobernuari itzul dakiola aipatu proiektua.

Zioak: 2023rako Nafarroako Aurrekontu Orokorren proiektua bi faktore erabakigarri nabarmenki baldintzatuta dago. Batetik, jadaneko legegintzaldia ixten duten aurrekontuak dira, eta zertzelada hori betiere sumatu ohi da gobernua- ren aurrekontuaren zenbatekoan eta osieran. Bestetik, kontu horiek aurkezten dute ekonomia- koiunturari dagokionez katramilatsua izatekoa den urte baterako zerga-, gastu- eta tributu politikaren nondik norakoa. Bi faktore horien uztarketa hagitz makurra da, ezen, ikusmira hurrengo hauteskun- deetan jarrita, helburu politikoak ez datoz bat ego- era makroekonomiko katramilatsu eta are atzeral- di teknikoaren mehatxua dakarren baten ondoriozko beharizanekin.

Ziurgabetasuna nagusitu den agertoki makro- ekonomiko batean segitzen dugu, batik bat mun- duaren zati handi batek dituen tentsio geostrate- gikoengatik, horien muina Ukrainan dagoela, joan den otsailean Errusiak abiarazitako inbasioaren ondoren. Tentsio horiek ekonomian azaleratzea- ren erakusgarri nagusia inflazioa dugu. 2022. urte honetan zehar, mundu osoan prezio-igoera mardulak gertatu dira, halatan azkarragotuz jada- nik 2021. urtearen bigarren partean hasita zegoen fenomeno bat, harik eta inflazio-tasak azken hamarkada hauetako balio gorenetara iritsi arte. Gure kasuan, Nafarroako batez besteko inflazio-

tasa urteko % 9aren inguruan dago; goia jo due- nean, baina, bi hilabetez urtearteko % 11 gainditu dute; hots, berrogei urtean agertu ez zituen balioak.

Inflazioa problema larria da bere horretantxe, etxebizitzetara eta enpresei kostu desberdinak ekar- tzen dizkiena; batez ere, berari aurre egiteko moduko baliabiderik gutxienak dauzkaten. Gai- nera, funtsean kostuei dagokien inflazio-gertakari bat denez gero, moteldu egiten ditu kontsumoa eta hazkuntza.

Munduko banku zentral nagusiek, interes- tasak minimo historikoetan eta are balio negatibo- etan egondakoak izan ondoren, erabakitasunez heldu diete inflazioaren aurkako diru-politikei. Inte- res-tasen gorakada jarraitu eta bortitzen bitartez ari dira hori egiten. Igoera horietatik, EEBBetako Erreserba Federalak eginikoa da azkena: halatan, hilabetearen hasieran 0,75 puntu igo zituen inte- res-tasak, laugarren aldiz bost hilabetearen, horre- kin batera iragarrita igoera gehiago eginen direla. Hain zuzen, aurreikuspena da datozen hilabete- tan igoera horiek % 5eraino eramatea interes- tasa.

Europako Banku Zentralak ere ekin dio, atze- rapen pixka batekin, diru-politikako ildo berari: hots, interes-tasak igotzeari. Pasa den urriaren amaiera-partean egin zen tasa horien ehuneko 0,75eko bigarren igoera jarraitua, Estatu Batuetan egindakoak islatuz, %2ra eramatearren tasa; ale- gia, 2008ko krisi finantzario hasi zenez geroztiko baliorik altuenera. Erreserba Federalak bezala, Europako Banku Zentralak ere baieztatu du tasa- igoerak ez direla "oraindik bukatu", eta igoera gehiago egonen dira, hasirik abenduaren erdi-par- tean erabakiko den igoeratik, ikusirik inflazioak nolako erreakzioa duen jadanik eginikoa den tasa- igoeraren aurrean.

Bi banku zentral horiek asko azpimarratu dute haien helburu nagusia den prezio-oreka berresku- ratzearen premian, eta ohartarazi dute hori nahi dutela lortu, baita horrek ekonomia-jardueraren motelarazten badu ere. Munduko ekonomia ia guztietan, erakunde eta instituzio guztiak joan dira denboran zehar aintzat hartzen inflazioaren eta diru-politika horien eragina beren hazkunde- aurreikuspenetan; halatan, 2023ako BPGaren proiektzioak gaurkotuz joan ahala, orokorra izan da aurreikuspen horietan murrizketak egitea.

Europako Banku Zentralak berak, bere azken aurreikuspenetan, agertoki kaskarra tankeratzen du, eta horretarako probabilitatea gero eta handiago dela uste du. Horren arabera, euro-zonaren ekonomia atzeraldian sartuko litzateke, eta halaber ohartarazten du Alemaniako BPGaren beherakadak gainerako estatu kideentzat izan lezakeen efektuaz. Lehenago, Nazioarteko Diru Funtsak jadanik beheratu zuen Espainiako ekonomiak 2023an izanen duen hazkundea % 1,2 apal bateraino; hots, hiru hilabete lehenago zerabilen aurreikuspenekoa baino ia puntu bat gutxiagoraino. Murrizketa oraindik ere handiagoa da Funcas-ek Espainiako ekonomiarentzat aurreikusten duen makro-koadroan, ezen haren hazkuntza-aurreikuspena hiru hilabetean pasa baita % 2tik % 0,8ra; hots, BBVAren azterlan-zerbitzuak egindako azken aurreikuspen-eguneratzean jasotzen duen % 1aren baliotik hurbil dagoen kopuru batera.

Nahiz eta Nafarroako Gobernuak bere behe-ranzko berrikuspen propioa egin duen 2023an Nafarroako ekonomiak izanen duen hazkuntzatasaz, berrikuspen hori noiz eta abuztuan egin zen; alegia, jada orain dela hiru hilabete. Harrezkero, erakunde guztien aurreikuspenak, lehen esan bezala, murrizketak jasotzen joan dira; horietako batzuk, munta handikoak. Alde horretatik, azpimarratu behar da datorren urterako aurrekontu-proiektua nabarmenki baikorra den maila batean kokaturiko hazkuntza-proiektzio batean oinarritzen dela. Nafarroako beste aurreikuspen batzuekiko alderaketatik ere inpresio hori bera nagusitzen da. Berriena BBVAren azterlan-zerbitzuak argitaratu du, eta Nafarroako BPGren 2023ko hazkuntza % 0,2 zirtzil batera murrizten du, Gobernuak aurreikusitako % 1,4tik oso urrun, azken hori halaber Laboral Kutxak darabilen % 1eko aurreikuspenetik gorakoa. Aurreikuspen makroekonomikoetan ikuspegi zuhurrago bat ez hautatzeak, orain bizi dugun egoeraren ziurgabetasuna eta konplexutasun gero eta handiagoa aitortuko lukeen bat alegia, makaldu egiten du 2023rako aurrekontu-proiektuaren oinarria, eta osoko zuzenketa bat justifikatzen du, aurreikuspen horiek tankeratzen duten agertokiaren errealismo urriaren ondoriozkoa.

Nafarroan, administrazioerik eta ekonomiarik gehien-gehienetan bezalaxe, aurrekontugintzak gehikortasun-logika bati erantzuten dio. Abiapuntu gisa hartzen dira aurreko ekitaldiko aurrekontuak, kontu horien estrapolazioa eginez ekitaldi berrirantz, eta haien zenbatekoa aldatuz ekonomia-hazkuntzaren, inflazioaren eta beste faktore batzuen arabera. Jokabide horren emaitza da gehikortasun-joera baten araberrako

aurrekontugintza. Portaera horrek bere logika ere izan lezake, eta horrek esplikatzeko du zergatik jokatzen den horrela hain usu. Siplea, arina eta jendeari esplikatzeko erraza da. Baina horrek ekartzen duena da arreta handiagoa ipintzea aurrekontu hori osatzen duten baliabideen guztizko kopuruan, ezen ez horren kudeaketan edo aldatzen diren zirkunstantziei aurrekontu horren bitartez egokitzeko gaitasunean.

Aurrekontu hauek bi arrazoiengatik ahazten dute baliabide publikoen kudeaketa efizientea, zeina erabakitasunez lortzen lagundu beharko luketen helburua baita. Batetik, gobernuaren osaeraren heterogeneotasunak –barne harturik kanpotiko sostengua ematen dioten horiek– behartzen du batzuk zein besteak kontent edukitzera, horretarako hartuz burubide koherente eta ongi ardaztu bati erantzuten ez dioten neurriak. Berrito ere ikusten da aurrekontu hauekin ez dagoela, Nafarroarentzat, epe luzeko proiekturik, nahiz eta horixe izan beharko litzatekeen aurrekontugintzan aintzat hartu beharreko printzipio handietako bat. Horrelako jokamolde bat epelaburkeria nabarmentzat baizik ezin da jo, eta bistatik kentzen du aurrekontuek epe ertain eta luzeko plangintza-lanabesa izan beharko luketela, halaber errespetatuko lukeena emaitzarako orientazioa; hots, baliabideak modu efizientean erabiltzea, ezarritako helburuak lortuko badira. Errealitate hori are sumagarriagoa da 2023rako aurrekontuetan, legegintzaldiko azken aurrekontuak direnez kutsu elektoralista hartzen dutelako. Halaber, inflazioak baliabide gehiagorik hornitu dituelako diru-kutxa publikoak, halatan lagungarri suertaturik epigrafeen eta aurrekontu-kopuruen banatze-joko horietan aritzeko, aurrekontu hauei eusten dietenen artean; hots, gobernuko alderdien eta EH Bilduren artean, proiektu bateratu eta sendo baten ildoari bizkar ematen dioten alderdikeriazko trukeetan.

Bigarrenik, eta aurreko logika horren ildotik, guzti-guztia uzten da baliabide-gehikuntzaren baitan, diru-bilketaren gehikuntzaren eskutik, zeina, neurri handi batean, zergarik bidegabeena den inflaziotik eratorria baita. Logika gaiztoa da hori efizientziarako, ezen erdietsi beharreko helburutzat aurrekontu-gehikuntza hartzen da, eta,aldi berean, ustez ongi eginiko kudeatze-lan baten frogagarri gisa aurkeztua da. Eta ez da halakorik. Aurrekontu hauek jarraikeria hutsezkoak baitira, inoiz baino diru gehiago erabili arren emaitza kaskarrak lortu dituzten aurreko urteetako aurrekontuen ildokoak. 95.000 pertsona dira pobrezia- edo bazterketa-arriskuan daudenak; horietako 20.000, zerranda horretara azken urtean gehituak. Aurrekontu hauek jarraikeriazkoak dira, halaber, ez

dutelako apusturik egiten laguntza-hartzaileen mendekotasun-egoeraren kronifikazioa eragotziko duen gizarteratze-errentako eredu baten alde, haien gizarteratze eta lan-merkaturatzearen alde. Nafarroako Gobernuak berak errenta bermatuaz prestaturiko 2021eko balantzeak dio errenta horren hartzaile diren 100 pertsonatik 3 bakarrik daudela lan-merkatura sartzeko moduan. Hori zinezko porrot gisa baizik ezin dugu jo. Izan ere, legegintzaldi honetan zehar aurrekontuen bitartez aurrera eraman diren politikei buruz lan-merkatuak erakusten dituen emaitzak etsigarriak dira. Horrela, Nafarroa langabezia-tasa apaleneko erregioa izatetik seigarren posizioa pasa da. Laburbildurik, komunitate honen atzerakada nabarmen baten berri ematen duten datuak dira.

Horrez gain, legegintzaldi honetan zehar aurrekontuen bitartez, baita 2023ko ekitaldirako gaur egungo proiektuaren bitartez ere, gauzatu diren politikekin zapuztuta dauden gizataldeak ugariak dira. Osasungintzakoa da horietako bat. Osasungintzako oinarritzako laguntza, berriz ere, ez duelako lehentasuntzat hartzen proiektu honek. Zerbitzu horri buruz, legegintzaldi honetan zehar adierazitako arrangura orokortuta dago herritarren artean, eta hori oso ulergarria da, ikusirik nola azken urteotan aurrekontuetara bideratu den diruzaparradak ez duen eragotzi historiako itxarotetzerranda handienak izan ditzagula gaur egun Nafarroan, itxaronaldi-errekorrekin. Eta, berriro ere, proiektu honek ez du ezertan laguntzen Foru Komunitateko toki entitate bakoitzaren premia guztiei erantzunen dien toki-finantzaketako eredu baten bilaketan. Batik bat, proposatzen den ereduak eragiten duenean 71 udalerrik eta kontzeju guztiek diru-sarrerak galtzea aurreko ereduarekin alderatuta. Egoera horrek despopulazio-problema-
ren larriagotzea erakar dezake, zeren eta herri horietatik 43k mila biztanle baino gutxiago baitituzte. Jakina, Nafarroako Gobernuaren konpromisorik ez da aurkitzen estrategikotzat jotzen ditugun inbertsioen alorrean, Nafarroako Ubidea eta Abiadura Handiko Trena kasu. Izan ere, jakinaren gainean eta bestelako zor politiko batzuen kariatz, bi proiektu horiek nabarmenki geldotu dituzte, Nafarroaren etorkizuneko ongizatea handiagoa izateko bada ezinbestean egitekoak zituzten aurrera-pausoei dagokienez.

Inefizientziaren problema hau guztia dela-eta, Navarra Sumak aurtengo aurrekontuen proiektuarekin egin zuen bezalaxe, ohartarazi behar dugu gastu koiunturalaren gehikuntza jakin batzuk eta gehienbat inflazioa bezalako faktore iragankorrei loturiko dirusarrera-gorakadak egiturazko gastu bihurtzearen hautabideaz. Oker horrek, aurrekontu-gehikuntzazalekeriako egoera batean, kontu publikoen jasangarritasuna arriskuan jartzera eraman gaitzake. Badirudi aurrekontuak egitean, bereziki gastu-mugaren etengabeko igotzean, jadanik gaingintzat jotzen direla Europar Batasunaren zerga-erregelak, eta hori ez litzateke horrela inondik ere izan behar. Erregela horiek etenduran daude, eta jadanik ikusten da aldaketaren bat egiten zaiela epe labur edo ertainean. Baina aldaketekin edo halakorik gabe, noizbait sartuko dira indarrean berriro, eta haien funtsezko helburua beti izanen da zerga- eta aurrekontu-egonkortasuna babestea, osasuntsua eta desoreka mehatxagarriak gabekoa den hazkuntza baterako nahitaezko baldintza gisa.

Laburbilduz, foru lege proiektu honetan aurkeztu diren aurrekontuak ez daude koadro sinesgarri batean oinarrituta. Halaber, ez diete Nafarroako gizartearen eta ekonomiaren premiei erantzuten, ez epe laburrean, ez eta egiturazko politikak markatuz ere, beharrezkoak direnak gure ekoizpen-egitura eta gure gizartea erritmo berean ipintzeko jadanik gainean ditugun eta etorkizunean ere jarraituko duten eraldakuntza sakonekin. Hori horrela, gure inguruko ekonomienak baino zerga-egitura ordainarazleago bati eusten zaio, eta horrek gure ekonomiaren lehiakortasuna eta azken hiru hamarkadetakoz hazkuntza-inertzia makaltzen segituko du; agian ez oso azkar, baizik eta ezarian-ezarian. Prezio-gorakadaren ondorioz gertatu den ohiz kanpoko dirubilketa-gehikuntzak berak ere ez du balio izan familiek galdu duten eskuerako errentaren parte bat itzultzeko moduko zerga-neurririk ezartzeko.

Hori guztia dela-eta, Navarra Suma talde parlamentarioak osoko zuzenketa hau aurkeztu dio 2023ko ekitaldirako Nafarroako Aurrekontu Orokorren Foru Lege proiektuari.